Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

Орта кюн, 2014 жылны 13-чю февралы № 27 (19448)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ОНОУ

Къырал аппаратны къурауну игилендириу

КъМР-ни Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Юрий Коков «Къабарты-Малкъар Республиканы толтуруучу власть органларыны структурасыны юсюнден» Указгъа къол салгъанды. КъМР-ни Правительствосу структура жаны бла тап халгъа келтирилгенди. Министерстволаны бла ведомстволаны оноучу къуллукъчуларыны саныны 15 процентни кысхысартылгъанды. Аны бла бирге къуллукъгъа салыу да бардырылгъанды.

Сегиз министерство башха структуралагъа тюрлендирилгенди: Къырал ырысхы эм жер бла байламлы халла жаны бла министерство тийишли къырал комитетге; Саулукъ сакълау эм курортла министерство Саулукъ сакълау министерствогъа;Спорт эм туризм министерство Спорт министерствогъа бла курортла эм туризм жаны бла къырал комитетге; Билим бериу эм илму министерство Билим бериу,илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствогъа; Асламлы информация органла,жамаат эм дин организацияла жаны бла министерство Басма эм асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетге; Къурулуш эм архитектура министерство Къурулуш эм ЖКХ министерствогъа; Энергетика,ЖКХ эм тариф политика министерство Энергетика эм тарифле жаны бла къырал комитетге; Транспорт, связь эм жол мюлк министерство Транспорт эм жол мюлк министерствогъа.

КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасарларындан бирини къуллугъу кетерилгенди. Агъач мюлк жаны бла къырал комитет кетерилгенди, аны иши Табийгъат ресурсла эм экология министерствогъа берилгенди. Къырал кереклеге заказла бериу жаны бла къырал комитет да кетерилгенди.

КъМР-ни Правительствосуну Председателини биринчи орунбасарларына Юрий Альтудов бла Ююналаны Казим, КъМР-ни Правительствосуну орунбасарларына Ирина Марьяш бла Руслан Фиров салынггандыла.

КъМР-ни Экономиканы айнытыу министрине Мусукланы Алий, къурулуш эм жашау журт-коммунальный мюлк министрине Анзор Тутуков, саулукъ сакълау министрине Ирма Шетова, билим бериу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министрине Нина Емузова, спорт министрге Аслан Афаунов, культура министрге Мухадин Кумахов, урунуу эм социальный айнытыу министрге Тюбейланы Альберт салынггандыла. КъМР-ни промышленность эм сатыуалыу министри Игорь Кладько болгъанды. Ол алгъын Нальчик шахарны администрациясыны башчысыны къуллугъун толтургъанды. Жер эм ырысхы бла байламлы халла жаны бла къырал комитетни председателине салынгган Анна Тонконог да алгъын тийишли министерствогъа башчылыкъ этип тургъанды. Къабарты-Малкъар бийик тау къырал заповедникни директору болуп тургъан Газаланы Мухтар а Табийгъат байлыкъла эм экология жаны бла министерствогъа башчылыкъ этеригди. Энергетика эм тарифле жаны бла къырал комитетни председателине алгъынны Энергетика,жашау журт-коммунальный мюлк эм тарифле политика министерствогъа башчылыкъ этген Кючменланы Тахир салынгганды.

2014 жылда 12-чи февральда Нальчик шахар округну жергерли самоуправление Советини болжалындан алгъа бардырылгъан сессиясы болгъанды. Анда депутатла КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасарыны къуллугъун толтуруп тургъан Мухамед Кодзоковха жер-жерли администрацияны башчысыны къуллугъун толтурууну бирча ыразылыкъда ышаннгандыла.

Жангы структурагъа кёре администрацияны башчысыны жети орунбасарындан тёртюсю къаладыла. Вице-мэрлеге архитектура эм шахар къурулуш жаны бла департаментни таматасы Ирина Кауфова, КъМР-ни Парламентини Урунуу, социальный политика эм саулукъ сакълау жаны бла комитетини председатели Жанатайланы Салим, финансла департаментни башчысы Дина Кясова салынггандыла. Жер-жерли самоуправлениясы депутаты Анатолий Тонконогну кандидатурасы уа администрацияны башчысыны биринчи орунбасарыны къуллугъун толтургъаннга кёргюзтюлгенди.

Нальчик шахарны, башха муниципальный къуралыуланы да администрацияларыны оноучу аппаратларын тап халгъа келтириу жаны бла ишле андан ары бардырыллыкъдыла.

КъМР-ни Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъанны эм Правительствосуну пресс-службасы.

ВИДЕОКОНФЕРЕНЦИЯ

Юула тургъан юйледе жашагъанланы тынгылы журтлагъа кёчюрюню онглары сюзюлгенди

12-чи февральда КъМР-ни Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Ю.А. Коков видеоконференция халда бардырылгъан битеуроссей селектор кенгеше къатышханды. Анда сёз юула тургъан эски юйледе жашагъанланы тынгылы журтлагъа кёчюрюню юсюнден баргъанды. Кенгешни Россейни къуруулуу эм жашау журтла-коммунальный мюлк министри М.А.Меня бардырыгъанды.

Видеоконференцияда Россей Федерацияны субъектлеринде 2012 жылда 1-чи январьгъа дери кезиуде къоркъуулугъа саналгъан жашау юйледен гражданланы кёчюрюню программасы жашауда къалай бардырылгъанына къаралгъанды. Регионлада ЖКХ-гъа жамаат контрольну араларын къуруну онглары сюзюлгенди. Ала энчи иелени эркинликлерин къоруулларгъа боллукъларына ышаныулукъ этилгенди.

КъМР-ни Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Юрий Коковда быйыл 6-чы январьда бардырылгъан кенгешде Къабарты-Малкъарда юула тургъан къоркъуулу юйле 57,1 минг квадратный метрни тутханларыны, жашау болумларын игилендириргге керек болгъан адамланы саны 2 685-ге жеттенини юсюнден айтылгъан эди.

КъМР-ни Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъанны эм Правительствосуну пресс-службасы.

Пресс-конференция

Сочиден ыразы болуп къайтхандыла

Адыгла жашагъан тыш къыралладан уллу делегация Халкъла аралы адыг ассоциацияны таматасы Хаути Сохроковну башчылыгъында бу кюнледе Сочиде Олимпиада оюнланы къуучлары ачылыууна къатышхандыла. Аны юсюнден тюнене Хаути Хазритович журналистле бла тюбешиуде айтханды.

Ол билдиргенча, делегациягъа 27 адам киргенди. Жолоучулукъ 4-чю февральда баланнган эди да, къонакъланы Сочиде болгъан тюрлениулени кёрюрге, олимпиада объектледе болургъа да онглары бар эди.

Ала Олимпиаданы ачылыууну байрамына бюсюрегенлерин айта эдиле. «Ол къуучнча телевиденияда барыгъыз да къарагъан болурсуз тюзюнлей эфирде. Алай биз а уллу стадионда дунияны битеу жерлеринден да келген адамла бла бирге кёргенбиз ол тамаша, аламат оюнну. Мен кёп тюрлю жыйылыулада болгъанма, алай, мунуча, сейирликни уа бир заманда да кёрмегенме», - деген ол.

Хаути Сохроков айтханнга кёре, делегация россейли къуллукъчула бла да тюбешгенди, ол санда Краснодар крайны губернатору Александр Ткачев, РФ-ни премьер-министрини орунбасары, Сочиде къыш Олимпиаданы бардырыу ючюн жууаплы болгъан Дмитрий Козак эм башхала бла.

-Ала бизге бек жарыкъ болгъандыла. Не соруугъузгъа да жууапла тапханбыз. Сочиге жеттинчи, биз шапсугла, адыгла жашагъан битеу элледе да болгъанбыз, миллет къарындашларыбызны бла сёлешгенбиз. Тыш къыраллада жашагъан жерлешлерибиз ата-бабаларыны журтларын кёрюрге, адамла бла ушакъ бардырыргъа, аланы жашауларыны юсюнден билиргге да онг тапхандыла, - деп къошханды ол.

Хаути Хазритович Сочи тюрленгенине бюсюрегенин да айтханды. Ол шахар ариу болгъанын, анда ишленгген спорт объектле уа артда да хайыр ланылгъанлыкъларын чертгенди. Бютюнда ара стадионну атына «Фишт» деп атагъанларына ыразылыгъын билдиргенди. «Адыг тилден ол акъ къар деп кёчюрюледи. Стадионнга тауну атын бергендиле. Ол а адыг халкълагъа этилген хурметни кёргюзтеди», - дегенди.

Сёз «Адыгланы юйю» деген этнография араны юсюнден да баргъанды. Ол черкес халкъланы культураларыны, кийимлерини, адет-тёрелени энчиликлерин ачыкълагъан музей болгъанды. Оюнлагъа къарагъа келгенле ары къайтмай къалмайдыла. Сёз ючюн, биринчи кюн ары олимпиаданы чемпиону Александр Карелин да келген эди. «Аны лезгинка тепсегенин кёргенде, башхала да тойгъа къошулгъан эдиле. «Кабардинка» ансамбль, Сати Казанова, Марьяна Барагунова, Тёппеланы Алим эм башха артистлерибиз а байрамгъа бютюнда къууат бергендиле», - дегенди Сохроков.

Битеу жолоучулукъну баш магъанасы - тыш къыраллы жерлешле ата-бабаларыны ата журтларын кёргендиле, мындагъы адыгланы жашау халлары иги къуралгъанына тюшюнгендиле, халкъгъа хурмет этилгенин англылагъандыла. «Бизде быллай уллу байрам болгъанына зарланганла аны бузарга, адамланы Оюнлагъа къажау бурургъа кюрешгенле болгъандыла. Алай бу кюнледе РФ-ни Президенти Путин да айтханды, «черкес проблеманы» кётюрюп, къыралда къаугъа ачаргъа сюйгенле муратларына жеталмазлыкъларын», - деп къошханды ол.

Ызы бла Сохроков журналистни соруулариа жууапла бергенди. Бир-бирле Сочиде адыгланы культуралары кёргюзтюлмегенди деп, дау этгенлеге не зат айтырыкъ эдигиз деген соруугъа жууап бере, Хаути Сохроков ол хапарла терс болгъанларын чертгенди. «Анда жаланда Адыгланы культураларыны юйю ачылгъанды, башхаланыкъы жокъду. Дагъыда бизни миллет жерлерибизде уллу къурулуша бардырылып, шахар башха бет алгъанды. Ол да къыралда адыглагъа не кёз бла къаралгъанына белгисиди», - дегенди.

Фатима ТОКОВА.

Олимпиаданы дневниги

«Алтынланы» ашыгъып сакълайбыз

Фигурный учуда россейли спортчула Татьяна Волосожар бла Максим Траньков, къысха программада 84,17 балл алып, жангы дуния рекордну тохтаущыргъандыла. Ала шёндюю биринчи жерде турадыла. Аладан сора да, Ксения Столбова бла Фёдор Климов да майдалла алырыгъа боллукъдыла.

Волосожар бла Траньков, тюнене кече аламат программаны кёргюзтюп, «Буз мекямгъа» жыйылгъанланы ыразы этгенديле. Энди аланы «алтынны» алыргъа эм иги кёрюмдюлери барды. Тренер штабны башчысы Татьяна Тарасова былай айтханды: «Бизникиле энди дунияда бир жерде да болмагъанча аллай программаны кёргюзтюрге керекдиле. Ма ол заманда боллукъду жетишим». Фигурный учуда айтхан эришиуле ингирликде бардырылгъандыла, номерге къол салгъанда, аны эселлери белгили болмагъан эдиле.

Алыкъа Россей Федерацияны жыйымдыкъ командасы майдалланы санын къараучула сюйгенча кёбейталмайды. Ол себепден шёндю адамла бизни спортчуларыбыз «алтынланы» къачан келтиредиле деп сакълап турадыла. Тюнене уа конькиледе учуда 500 метрде тиширыуланы арасында Ольга Фаткулина «кюмюшню» алгъанды. Андан сора журналистле бла тюбешгенде, ол стартха чыгъардан алгъа бек къайгъы этип тургъанын, хорламны болдуургъа уа асламлысында трибуналада олтургъан эм тохтамай кёллендирип тургъан къараучула болгъанларын айтханды. Белгиленчады, ол кюн Швейцарияны келечиси 2006 жылда Россейни командасына кирип тургъан Юрий Подладчиков хаф-пайпе деген эришиулеге «алтын» къоллу болгъанын.

Эсгизге салайыкъ, биз Олимпиадада болгъанда, алтын, кюмюш эм доммакъ майдалла алгъанланы, Оюнланы тарыхында биринчи кере Сочиде ачылгъан Олимпиада паркны эм ортасында, тышында сагъуланы берирге деп хазыранган энчи майданда берип башлагъан эдиле. Ары дери уа спортчулагъа хорлагъан жерлеринде «пол байрам» къурайдыла. Битеу да эки мероприятияны бардырыргъа деп алгъадан конкурс халда Россейде 120 эм ариу кыз сайланнган эди.

КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан.

Майдалланы онекинчи февральгъа зачётлары

1 Норвегия	4	3	4	11
2 Канада	4	3	2	9
3 Германия	4	1	0	5
4 Нидерланды	3	2	3	8
5 США	2	1	4	7
6 Швейцария	2	0	0	2
7 Россей	1	3	3	7
8 Австрия	1	3	0	4
9 Франция	1	0	2	3
10 Беларусь	1	0	0	1

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини биринчи орунбасарыны юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «б» пунктуна тийишлиликде **Ультудов Юрий Камбулатовични** Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини биринчи орунбасарына салыргъа.

2. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Ю. КОКОВ

Нальчик шахар, 2014 жылда 12-чи февраль да, №41-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини биринчи орунбасарыны юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «б» пунктуна тийишлиликде **Уналаны Хажи-Мураты** жашы **Казимни** Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини биринчи орунбасарына салыргъа.

2. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Ю. КОКОВ

Нальчик шахар, 2014 жылда 12-чи февраль да, №42-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасарыны юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «б» пунктуна тийишлиликде **Марьяш Ирина Евгеньевнаны** Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасарына салыргъа.

2. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Ю. КОКОВ

Нальчик шахар, 2014 жылда 12-чи февраль да, №43-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасарыны юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «б» пунктуна тийишлиликде **Фиров Руслан Борисовични** Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасарына салыргъа.

2. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Ю. КОКОВ

Нальчик шахар, 2014 жылда 12-чи февраль да, №44-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы спорт министрини юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «б» пунктуна тийишлиликде **Афаунов Аслан Мартыновични** Къабарты-Малкъар Республиканы спорт министрине салыргъа.

2. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Ю. КОКОВ

Нальчик шахар, 2014 жылда 12-чи февраль да, №45-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы культура министрини юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «б» пунктуна тийишлиликде **Кумахов Мухадин Лялушевични** Къабарты-Малкъар Республиканы культура министрине салыргъа.

2. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Ю. КОКОВ

Нальчик шахар, 2014 жылда 12-чи февраль да, №46-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы урунуу эм айнытыу министрини юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «б» пунктуна тийишлиликде **Тюбейланы Искакъыны** жашы **Альбертни** Къабарты-Малкъар Республиканы урунуу эм айнытыу министрине салыргъа.

2. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Ю. КОКОВ.

Нальчик шахар, 2014 жылда 12-чи февраль да, №47-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Энергетика эм тарифле жаны бла къырал комитетини председателини юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «б» пунктуна тийишлиликде Кючменланы Махтини жашы Тахирни Къабарты-Малкъар Республиканы Энергетика эм тарифле жаны бла къырал комитетини председателине салыргъа.

2.Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Ю. КОКОВ

Нальчик шахар, 2014 жылда 12-чи февраль да, №48-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну энчи къауумуну юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «б» пунктуна тийишлиликде **бегим этеме**:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну бу къауумун къабыл кёрюрге;

Храмов Константин Константинович – Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председатели;

Альтудов Юрий Камбулатович – Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары;

Ююналаны Хажи-Мураты жашы Казим –Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары;

Марьяш Ирина Евгеньевна – Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасары;

Фиров Руслан Борисович – Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасары;

Афаунов Аслан Мартынович –Къабарты-Малкъар Республиканы спорт министри;

Газаланы Алийни жашы Мухтар – Къабарты-Малкъар Республиканы табийгъат байлыкъла эм экология министри;

Емузова Нина Гузеровна – Къабарты-Малкъар Республиканы билим бериу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министри;

Керефов Мурат Анатольевич - Къабарты- Малкъар Республиканы финансла министри;

Кладько Игорь Евгеньевич – Къабарты-Малкъар Республиканы промышленность эм сатыуалыу министри;

Кумахов Мухадин Лялушевич –Къабарты-Малкъар Республиканы культура министри;

Мусукланы Тахирни жашы Алий – Къабарты-Малкъар Республиканы экономиканы айнытыу министри;

Тутуков Альберт Исхакович –Къабарты-Малкъар Республиканы къурулуш эм жашау журтла-коммунальный мюлк министри;

Тюбейланы Искакъны жашы Альберт –Къабарты-Малкъар Республиканы урунуу эм социальный айнытыу министри;

Шетова Ирма Мухамедовна –Къабарты-Малкъар Республиканы саулукъ сакълау министри;

Кючменланы Махтини жашы Тахир - Къабарты-Малкъар Республиканы Энергетика эм тарифле жаны бла къырал комитетини председатели;

Тонконог Анна Владимировна – Къабарты-Малкъар Республиканы Жер эмда ырысхы бла байламлы халла жаны бла къырал комитетини председатели;

Тхагалегов Зубер Мачраилович – Къабарты-Малкъар Республиканы Адамланы иш бла жалчытыу жаны бла къырал комитетини председатели;

Шагин Сергей Иванович – Россей Федерацияны Граждан къоруулануыну ишлери, кыйын болумла эмда табийгъат къыйынлыкъланы халаларын кетериу жаны бла министерствосуну Къабарты-Малкъар Республикада Баш управлениясыны таматасы (ыразылыгъына кёре).

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны Правительствосуну энчи къауумуну юсюнден» 2013 жылда 17-чи декабрьде чыгъарылгъан 227-УГ номерли Указы кючюн тас этгеннге санаргъа.

3.Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Ю. КОКОВ

Нальчик шахар, 2014 жылда 12-чи февраль да, №49-УГ

Жазылыу

Тап амалны ычхындырмагъыз!

Почта связьны бёлюмлеринде 2014 жылны экинчи жарымында бир къауум изданиелагъа болжалдан алгъа жазылыу бардырылады. Сиз сюйген газетлеригизге эмда журналларыгъызгъа энчи багъалары бла жазылырга бу бек иги амалды. Аны ычхындырмагъыз!

КъМР-ни федеральный почта связьны управлениясы.

Бизни индексибиз - 51532

Эсгерну ингир

Совет аскерчиле Афганистан Республикада интернационал борчларын толтуруп, андан чыгъарылгъанлы 25 жыл толгъанына аталып, Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театрда эсгериую ингири болгъанды.

Солдан онгнга: Зумакъулланы Борис, Хачим Шогенов, Юрий Ашинов.

Ала борчларын тийишли толтургъандыла, аскерчини антына кертичилей къалгъандыла

Тюбешиу «Боевое братство» жамауат организацияны эм башында сагъынылгъан къыралда урушну ветераннарыны союзуну башламчылыгъы эмда РФ-ни Чекчи службасыны КъМР-де бёлюмюню тутхучлулугъу бла бардырылгъанды.

Аны ача, «Боевое братство»ну» республикада бёлюмюню таматасы Хасанби Гугов жыйылгъанланы урушда къалгъан жашланы бир минут шумсуз туруп эсгеригре чакъыргъанды. Къабарты-Малкъардан аскерчилени атлары белгиленип, слайд шоу да кёргюзтюлгенди. Ол къазауатдан бизни республикадан 55 жаш адам къайтмай къалгъанды. Аланы арасында, жарсыугъа, бизни жашла да бардыла: Бёзюланы Рамазан, Будайланы Олег, Гадийланы Руслан, Жазыколаны Исхакъ, Къартлыкъланы Магомет, Улбашланы Алим, Хасауланы Магомет.

«Родина» битеуроссей партияны КъМР-де бёлюмюню таматасы Хачим Шогенов да къатышхан эди жыйылыугъа. Ол да урушда ёлген жашланы атларын ёмюрлеге сакъларгъа чакъыргъанды. Ол залда олтургъан ата-аналагъа жигит жашла ёсдюргенлери ючюн ыспас этгенди. «Сизни жашларыгъыз, къоркъуп, бугъунуп къалмай, Россейни, туугъан Къабартыдыгъ, ол ичинде Къабарты-Малкъарны да намысын-сыйын сакълагъандыла», - дегенди.

Шогенов урушда ёлген аскерчиле «Совет аскерле Афганистандан чыгъарылгъанлы - 25 жыл» деген юбилей майдалгъа тийишли болгъанларын билдиргенди. Ол жаны бла буйрукъгъа «Боевое братство» битеуроссей жамауат организацияны председатели, Россейни Жигити Борис Громов къол салгъанды. Уруш бошалгъанлы 25 жыл озгъанлыкъгъа, къарындашларын, жашларын тас этгенлеге ол сынтыл болмагъан жарады. Жашлары ючюн саугъаланы алгъанла, кёллери толуп, жилямукъларын букъдурмай эдиле.

Ызы бла сахнагъа КъМР-де Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченный - афган урушну ветераны Зумакъулланы Борис чыкъгъанды. Ол да аскерчи борчларын толтургъанда ёлген жашланы атлары бир заманда да унутулмазлыкъларын чертгенди. «Мен жыйылыулада, тюбешиуледе кёп кере сёлешгенме. Алай жюрегим, бюгюнча, бир заманда да къозгъалмагъанды. 55 жашыбыз анда къалгъандыла, ала жанларын мамыр жашау ючюн бергендиле», - дегенди.

Ол афган урушха кёз къарамла кёп тюрлю болгъанларын да белгилегенди. «Бизни аскерчилерибизни жигитликлерин учуз этерге сюйгенлеге тынгыламагъыз. Жашларыбыз къыралны буйругъун толтургъандыла, кавказлы эр кишини намысын сакълагъандыла. Ветераннланы юслериндген аман жаланда кеслери къоркъуп, бугъун къалгъанла айтадыла. Бюгюн да, бир тюрлю къауғъа болса, биринчи ала сатарыкъдыла къыралыбызны», - деп къошханды.

Зумакъулланы Борис бу кюнледе КъМР-ни Башчысыны къуллугъун толтургъан Юрий Коков бла тюбешгенин, анга афган урушну ветераннларыны проблемаларыны юсюнден айтхан да билдиргенди. «Ол бизге тынгылагъанды, аланы жашау болумларын игилендирирге, башха проблемаларын кетерирге болушлукъ керек болгъанын ангылайды», - деп белгилегенди Борис Мустафаевич.

Ызы бла тюбешиую къурагъанладан бири Резуан Ципинов генерал-полковник Борис Громовну афган урушха къатышханлагъа чакъырыуун окъуугъанды. Анда Совет Союз Афганистанны халкъына къыралда право низамны сакъларгъа, наркотрафикни, террористлени жолларын кесерге, экономиканы айнытыргъа болушхан жазылып эди. «СССР-ни битеу республикаларындан да 750 минг жаш чакъырылгъанды Афганистаннга аскерчи борчлаын тутургъа. Аладан кёплери къырал саугъалагъа тийишли болгъандыла, ол санда 92-си Совет Союзну Жигитлери болгъандыла», - деп жазылады анда.

ДОСААФ-ны КъМР-де бёлюмюню таматасы Юрий Ашинов а Къабарты-Малкъардан ол урушха чакъырылгъан жашланы асламы бу аскер организацияда ийреннгеннлерин белгилегенди. Бу кюнледе уа аны башламчылыгъы бла, афган урушха аталып, автопробег бардырылады.

Жыйылыуда РФ-ни Къоруулау министерствосуну буйругу бла уа 65 ветераннга «Совет аскерле Афганистандан чыгъарылгъанлы - 25 жыл» деген юбилей майдал берилгени белгили болгъанды. Анга Зумакъулланы Борисге, Атмырзаланы Магомет, Гуляланы Руслан, Нёгерланы Борис, Габоланы Азреталий, Туменланы Борис, Урчукъланы Исса, Къайгъырмазланы Юрий эм башхала да тийишли болгъандыла.

Эсгериу ингирде Малкъар театрны баш режиссёру Атмырзаланы Магомет да сёлешгенди. Ол афган урушну ветераннларына льготаланы къайтарыуну проблемасын кётюргенди.

Афганистанда урушну ветераннларыны союзуну таматасы Тимур Тхагалегов аны тюзге санагъанды. Ол айтханыча, афган урушха къатышханлагъа «ветеран боевых действий» деген атны берирге сюеди. «Алай бу ат къалай аталгъанын сиз да билесиз. Кавказда энчи операция бардырылады деп, юч кюннге бир жыйылып, солуп кеттенле аладыла ани. Афганистанда уруш а он жылгъа жуукъ баргъанды. Бизни ары къырал жибергенди. Алай эсе уа, статусубуз Уллу Ата журт урушну ветераннларына тенг этилирге тийишлиди», - дегенди ол.

Тюбешиуде башхала да сёлешгендие. Андан сора уа анга къатышханла Къозу скверде афган урушда ёлгенлени эсгертмесине гюлле салгъандыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Тюбешиу

Бир элни эки жигити

Бу кюнледе Черек районну Къара- Суу элни орта школунда бардырылгъан тюбешиу Социалист Урунууну Жигити Ёзденланы Мариямгъа аталгъан эди. Аны башламчысы уа «Заман» газетни письмола бёлюмюню редактору Османланы Хыйса болгъанды. Ол жигер тиширыуну юсюнден кёп материал, сурат да жыйышдырыгъанды. Мектепге уа биргесине Мариямны туугъан къарындашы Азретни, экиге айланнган къарындашын - Социалист Урунууну Жигити Моллаланы Шарафутдинни да алып баргъанды.

Осман улу Ёзденланы Мариям, Моллаланы Зукайны къызы, Къара- Сууда туугъанын, Къазахстанда гитчелигинден окъуна ийнек сауучу болуп ишлеп башлагъанын, жигер урунгъаны юючюн Къазах ССР-де Ленинни, «Халкъланы шуёхлукълары», Урунууну Къызыл Байрагъыны орденлери, дагъыда кёп башха сыйлы саугъала бла саугъаланнганын, Социалист Урунууну Жигити деген махтауу атха да тийишли болгъанын билдиргенди.

-Баш иеси къарачайлы болгъаны себепли кёпле аны ол миллетден сунгъанды. Мариямны аты Къазахстанда кенг белгилиди. Ол жашауну ахыр кюнюне дери да анда Баш Советни депутаты болгъанды. Ма аллай жигит таулу тиширыуну ёсюп келген тёлюле бипирча, эсде тутарча этерге сюебиз,-дегенди.

Ол гитче Къара-Суу элден бир тукъумдан Урунууну эки жигити чыкъгъанын да жыйылгъанланы эслерине салгъанды. Ала Мариям бла Шарафутдинде. Мариямны аты малкъар халкъ туугъан жерине къайтхандан сора да, битеу Совет Союзгъа айтылып тургъанды. Орта Азияда уа ол ийнек сауу бла бир адамны да аллына ётдюрмегенди.

Кеси да, бусагъатдача, аппаратла бла угъай, эки къолу бла саугъанды. Къыйын ишни да бардырып, беш сабий да ёсгечини юсюнден кёп сейирлик хапар айтханды. «Мындан кёчгенибизде, экибиз да 2-чи классны окъуучулары эдик. Кесигиз билесиз, Орта Азияда, Къазахстанда да кёчгюнчю халкълагъа биринчи заманлада къаллай кёз бла къарагъанларын. Болсада Мариям асыры къаты ишлегенден, кесин сюйдюрген эди. Аны уллу къуллукълары болгъан адамланы араларында да даражасы бек жюрюгенди»,-дегенди.

-Мариям, танг атхынчы ишге кетип, кече сагъат онбирге, онекиге къайта эди,-деп эсгереди Азрет.-Бу къачан жукълай болур деп,сейир эте эдим. Бизни ачдан, жаланнгачдан ол къутхаргъанды. Эгечибизге «Социалист Урунууну Жигити» деген ат аталгъандан сора уа ийнек сауучуланы араларында Мариямны аты бла эришуле къурай эдиле. Ол конкурсда хорлагъаннга «Москвич» машина бергендиле.

Османланы Хыйса уа Мариямча адамла халкъыбызда кёп тюйюлдюле, хар дерсде аланы атларын сагъына турургъа тийишлиди, дегн къошханды. Ол дагъыда, окъуучулагъа айланып, туугъан журтларын сюерге, жерлерибизни, сууларыбызны эрттеден къала келген атларын да унутмазгъа чакъыргъанды. Аны магъаналылыгъын ангылата, быллай юлгю да келтиргенди: «Бир жол Оғъары Малкъаргъа барабыз. Биргебизге Къазахстанны белгили артистласы Майя Айдезова да келеди. Ол, анда табийгъатны кёрюп,анга сукъланып: «Бу жерледен, Къайсынча, фахмулу адам чыкъмай амалы жокъ эди»,-деди».

Тюбешиую кезиуюнде устазла, окъуучула да къонакълагъа соруула бергендиле. Моллаланы Шарафутдиннге артыкъда уллу хурмет этгендиле, аны юсюнден кёбюрек билирге сюйгендиле. Ол а урнуу жолу къалай башланганыны, къыралны бек сыйлы саугъасына не ючюн тийишли болгъанынны юсюнден тынгылы хапар айтханды. Ол шахтада жыйырма беш жылны ишлегенди. Социалист Урунууну Жигити деген атха уа Ленинни туугъан кюнюнде битеусюю рекорд салып, 267 метр тауну тешип чыкъгъаны ючюн тийишли болгъанды.

Къара суучу сабийле уа къонакълагъа Мечиланы Кязимни, Къулийланы Къайсынны назмуларын кёлден айтхандыла, жырда, тепсеуде фахмуларын кёргюзтгендиле.

Устазла Мечиланы Салих бла Кючмезланы Аллахберди къонакълагъа быллай магъаналы ишни къурагъанлары ючюн ыспас этгендиле, Ёзденланы Мариямгъа жораланнган стендни къурап, окъуу юйню бек сыйлы эмда хар ким да кёрюрча жерине орнатыргъа сёз бергендиле. Анга жыйылгъанла, къарс уруп, ыразылыкъларын билдиргендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

СУРАТЛАДА: (башында солдан онгнга) Мечиланы Салих, Моллаланы Азрет, Моллаланы Шарафутдин, Османланы Хыйса, Кючмезланы Аллахберди; (тюбюнде) тюбешиуге келген устазланы бла окъуучуланы къауму.

Суратланы автор алгъанды.

Байрам

Къабарты-Малкъар къырал университети Филология институту школчуланы арасында тилледен ачыкъ республикалы олимпиада бардырыуну ахшы тёрге айландырғъанды. Анда хорлагъан окъуучуланы, аланы устазларын саугъалау да сагъынылгъан учрежденияда бардырылыучуду. Аллай къууанчлы жыйылыу анда бу кюнледе да болгъанды. Аны бла бирге бу ингир Ана тиллени халкъла аралы кюнюне да (21-чи февраль) аталгъанды.

Аны бардырғъан студентле, хар тилни да энчиликлерини юслеринден айта, сейир билдириуле этгендиле. Къайсы болса да, бир миллет тас болуп кетмез, аны тили сакъланнганлай турур ючюн да, алимлени айтханларына кёре, аны адам саны жюз мингге жетерге керекди.

Барасбийланы Муслим Анахаланы Маринаны саугъалайды.

Ана миллеге сюймеклик бла

Ингирде университетни проректору Барасбийланы Муслим, жыйылгъанланы алларында сёлеше, бери быллай бир адам келип деп сакъламагъанын айтханды. Олимпиадагъа къатышхан сабийлени алгъышлап, устазланы барысына да ыразылыгъын билдиргенди. Ол а ингирде университетни проректору Барасбийланы Муслим, жыйылгъанланы алларында сёлеше, бери быллай бир адам келип деп сакъламагъанын айтханды. Олимпиадагъа къатышхан сабийлени алгъышлап, устазланы барысына да ыразылыгъын билдиргенди.

Андан сора уа сахнагъа филология илмуланы докторлары Башийланы Светлана, Мусукаланы Анжела эм Хамиша Тимижев чыкъгъанды. Ала барысы да залда байрам хал болгъанын чертгенди. Сёзню магъанасын ангылагъан адамны акъылы теген, оюму кесгин болгъанын да белгилегенди. Къайсы тилни да жер юсюнден кеттени барыбызны да жарсыуубузду, дегенди. Ол алай болмаз ючюн а, барыбыз да бирден анга къайгъырыргъа тийишлилигибизни чертгенди.

Ызы бла уа окъуучуланы алчы жерле алгъанлары бла байламлы илмуланы докторлары Кетенчиланы Мусса бла Рашат Кимов алгъышлагъанды. Ала тилни тозурай барғъаны жаланда аны кесине угъай, халкъланы культураларына, акъылларына да хата келтиргенинангылатхандыла. Олимпиаданы юсю бла жарашдырылғъан проект, тиллени айнытыу жанын алып айтханда, уллу магъаналы тутханын да билдиргендиле. Бу жыйылыуда алчылагъа берилген китапланы, кесибизни унилуну окъуучусу Созайланы Расул алгъанды. «Исследовательская работа» деген бёлюмюнде уа - Толгъурланы Зулейха (Быллым, орус тил), Аккайланы Магомет (Яникой, немис тил), Заммоланы Лолита (Нальчик, малкъар тил). Сагъынылгъан номинациялада эбинчи - ючюнчю жерлеге тийишли болгъан жашчыкъла бла къызчыкъланы кёп болгъанлары да къууандырғъанды.

Ингирде дагъыда биринчи жерге чыкъгъан сабийлени окъутхан устазланы саугъалау да болгъанды. Аланы санында Жолабланы Мадина (Яникой), Байсолтанланы Лейля (Яникой), Диналаны Светлана (Нальчик), Жангуланланы Лариса (Нальчик), Къонакъланы Люба (Нальчик), Энейланы Жаухар (Кёнделен), Жаппуланы Зухура (Жанхотия) эм кёп башхала да бардыла.

Айырмалы сабийлени устазларына энчи къабарты тил эм литература кафедраны атындан китапла да берилгендие. Аланы бу кафедраны преподаватели, филология илмуланы кандидаты Мусадин Карданов алгъышлагъанды.

Жыйылыуда дагъыда бир хычыуун жумуш а - ол, айхай да, университетни филология факультетини орус тил эм адабият бёлюмюню экинчи къауумун 1984 жылда тауусхан студентле кеслерини ол замандагъы жаш преподавателлерин, бюгюнлюкде уа республикада угъай, андан тышында да белгили алимлени - Джамалдин Коковну, Тетуулланы Борисни, Башийланы Светлананы - сахнагъа чакъырғъан кезиу болгъанды. Сагъынылгъан курсну студенти, энди уа Филология институтну директору болуп турғъан Елена Куянцева, отуз жылны ичинде преподавательлерини эм аланы кеслерини къаллай тюрлениулери болгъанларын айтып, аланы барысына да ыразылыгъын билдиргенди. Ол заманда жаш куратор болғъанына да къарамай, Светлана Къонакъбиевна аланы кёп затха юйретгенин да къатышханды.

Сагъынылгъан курс ол кюн жашаудан кеттен преподавателлени, кеслерини старосталары болуп турғъан Аслан Ципиновну да эсгергендиле. Ызы бла сахнагъа, аны жашы Идар чыгъып, фольклорну бек иги билген студентте юйюрлерини атындан саугъа да бергенди. Преподавательлени, студентлени, школчуланы да тиллени, культураланы сакъларгъа эс бурургъа, къайгъырыргъа чакъыргъанды.

Адам ненча тилни билсе да, анча кере адам болуп, жашау эттенини юсюнден Гёте айтханды. Ол затха уа ингирде студентлени малкъар, ингилиз, испан, французуз, къабарты, орус эм башха тилледе назмуланы шатык айтыулары дагъыда бир кере шагъат эди.

Алагъа тынгылай, жер юсюнден къайсы болса да бир тилни жокъ болуу къаллай бир къыйын болгъуғън ангылай, ол акъылны кесингден къыстарғъа кюрешесе. Айхай да, бу олимпиаданы баш мураты да жаланда анда алчыланы ачыкълагъан тюйюлдю (ол бек керек эсе да), жаш тёлюню, бизни барыбызны да ана тиллерибизге юйде аналарыбызғъача сакъ болурғъа, аны бла бирге айныта да барыуғъа чакъыруду.

Ол кюн университетте келгенле байрам концертге, филология жаны бла башха-башха факультетле къурағъан, жангы технологияла бла байламлы кёрмючлеге къараргъа онг тапханды.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

Суратланы **ХОЛАЛАНЫ Марзият** алгъанды.

ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО

«Бизнес бла кюрешгенлеге къолайлы болумла къураладыла»

Элбрус районда экономиканы магъаналы бёлюмлеринден бири - гитче предпринимательство къалай айныы барғъанынны юсюнден биз, районну администрациясыны предпринимательство эмда туризм жаны бла баш специалисти Моллаланы Рашид бла тюбешип, ушакъ этгенбиз.

- Рашид, жер-жерли власть органла бу бёлюмге къаллай болушлукъ этедиле?

- Район администрация, бек биринчисинден, регион, социально-экономикалы, маданият эмда башха энчиликлеге кёре алай жарашдырады себеплик этиу программаланы. Гитче эмда орта предпринимательству сейирлерин къоруулагъан, коммерциялы болмагъан жамауат организациялагъа да этиледи билеклик.

Бюгюнлюкде районда предпринимательствону 2011-2015 жылланы чеклеринде айныты жана бла программа бардырылады. Аны хайырын эл мюлк, промышленность, жамауат жумушланы жалчытыу эмда туризм бизнесде кюрешген бизнесменле кёргендиле. Аны ахырына дери аны юсю бла эм азы бла 250 янгы ишни жер къуралырына ышаныу барды.

- Къыралны себеплик этиу программаларыны юсюнден да айтсағъыз эди.

- Былтыр гитче предпринимательство бла кюрешген 29 адамғъа анга деп энчи къуралғъан фондну ырысхысындан 6 миллион 740 минг сом берилгенди. Хар бирине да, орта эсеп бла алып тергегенде, 232,4 мингишер сом тюшгенди. Аны хайыры бла онжети ишчи жер да къуралғъанды.

Арт кезиуде районну бизнесменлери 30 жыллары толмағъан жаш тёлюню арасында бардырылғъан конкурсха да тири къатышып башлағъандыла. Гитче эмда орта предпринимательствоғъа, сора дагъыда фермер мюклеге субсидияла бериу программаланы хайырын кёргенле да бардыла. Ишсизлени, сакъатланы, юч жыллары толмағъан сабийлери болғъан тиширыуланы араларында предпринимательство бла кюрешип башлағъа сюйгенлеге да этеди къырал билеклик. Бу программаланы барысына да битеу да 30 адам къатышханды.

- Бизнес бла кюрешип башлағъа сюйгенлени юйретиу жаны бла болум а къалайды?

- Былтыр районда, республиканы Зи мюлк, Экономиканы айныты эмда Билим бериу министерстволарыны эмда къуум ведомстволаны бла жамауат организацияланы келечилери къатышып, «Меры государственной поддержки целевой программы «Развитие и поддержка малого и среднего предпринимательства в Кабардино-Балкарской Республике на 2012-2015 годы» деген семинар бардырылғъан эди.

Ары келген предпринимательлеге консультацияла берилгендиле. Районну администрациясы да бу жаны бла алағъа дайым себеплик этгенлей турады.

- Предпринимательлени саны уа къаллай бирди?

- Налог инспекциядан билдиргенлерине кёре, бюгюнлюкде районда гитче эмда орта предпринимательство бла 296 предприятие бла 598 адам кюрешеди. Ала урунғъан бёлюмлени структурасы да артыкъ тюрленмейди. Асламысы - 85 процент – сатыу-алыуда бла аз-азыкъ жарашдырыудадыла. Ол да сейир тюйюлдю, нек дегенде бери этилген къоранчла башха бёлюмледен зсе теркирек къайтадыла, сурам да дайым бир тюрсде турады.

- Энчи бизнес бла кюрешиуню мындан ары айныытырғъа онг бармыды?

- Барды, башында сагъынылгъан район программаны борчлары аны бла байламлыдыла. Бу ишни къыйматлығъы иги болур ючюн, предпринимательлеге хар жаны бла да билеклик этерге керекди: финанс-кредит ресурсланы женгил хайырланырча онг берирге, айнытыуғъа чырмалукъ этген кемчиликлени кетирирге... Районда продукция чыгъарыуну кёбейтиуню да магъаналы борчладан бирине санайма. Энчи бизнес айныы барғъаны бла жер-жерли бюджетни къолайлығъы да ёсе барлыкъды, ишсизлени саны азайырығъына да ышаныу барды.

Ушакъны **ТЕМИРЛАНЫ Анатолий** бардырғъанды.

13-ЧЮ ФЕВРАЛЬ - ХАЛКЪЛА АРАЛЫ РАДИОНУ КЮНЮДЮ

«Адамланы ийнаныуларына кертичи болургъа кюрешебиз»

Быйыл февраль айыны ал кюнлеринде Къабарты-Малкъарны радиосу эфирге жангы халда - кече-кюн да чыгъып тебирегенди. Жыл чакълы бир заманны ичинде былай ишлегенни магъанасы бармыды, тюрлениуле эсленнгенмидиле degенча соруула туугъанлары себепли малкъар тилде бериулени баш редактору Ботталаны Мухтар бла тюбешип, аны бла ушакъ бардыргъанбыз.

- Мухтар, Шимал Кавказда, бизни радиодан сора, бу халда ишлегеле бармыдыла. Сора кече-кюн да эфирге чыкъгъанны магъанасы недеди?

- Угъай, биз биринчилебиз. Кюнлю республикаланы радиолары алыкъа бу халда ишлеп башламагъандыла. Сёз ючюн, аланы бир-бирлеринде ийыкъгъа тёртбеш бериу этген бла чекленип къаладыла.

Бизде къуру малкъар тилде бериулени айтсакъ окъуна, алагъа ийыкъгъа элли сагъат бериледи. Ол заманны ичинде тынгылаучуланы магъаналы информация бла жалчыталгъаныбыз а бютюн да бек къуундырады.

Мени оюмума кёре, кече-кюн да эфирге чыкъгъан магъаналы ишди. Нек degенде халкъда суткала бла ишлеген адамла, жукъалялмагъанла, ауруп къыйналгъанла да бардыла. Къатларында радио болса уа, бютюнда ол аланы ёз тиллеринде эшитилсе, ушакъ нёгерча кёрюнеди. Махтанып айтмайма, аны алайлыгъын бизге кёпле сёлешип билдиреди degе (кертиси бла да, мен Мухтар бла ушакъ эте турганымлай, бир тынгылаучу, телефон бла анга, уллу ыспас этип, ыразылыгъын, бериулерини юсюнденден кесини оюмун да жюрек талпыныуу бла бидиргенди).

- Бизни гитче республикабызда, кече-кюн демей, эфирге материалла табып турганы тынч болмаз. Сиз аланы къалай бла мажарасыз?

- Ол айтханынгда магъана барды. Алай жашау баргъан къадарда, адамла жерлеринде туруп турмайдыла. Биз да республиканы бола турганы ишледен бир жанында тюйюлбюз. Сора белгили адамларыбызны юбилейлери болса неда интервьюгъа бир башха сылтау табылса, бериу этмей къоймайбыз.

Андан тышында фондубуз да байды. Ол материалланы къыйматлылыкълары уа бек уллуду. Сёз ючюн, Къайсынны, Керимни ауазлары бла кассетала неда атлары айтылгъан артистлерибиз ойнагъан эски спектакльле. Аланы хар ийыкъ кюнден салабыз эфирге, заман ёлчемлери да элли сегиз минутду. Адамларыбызы былагъа тынгылагъанлай турсала, адабиятыбызны, сахнабызны тарыхларын эсде тутарыкълары хакъды.

Бир сёз бла айтханда, материалланы излейбиз, табабыз, тынгылаучулагъа бек сейир кёрюннгенили къайтарып-къайтарып да беребиз. Дайым да жангы затланы табып тургъан къыйыныракъды. Радиостанциябызда онеки сагъат, орусча айтханда, оригинальный вещание болады, онекисин а къайтаргъан этебиз. Ара телевидениядa, радиода да иш алайды. Келлик заманда оригинальный бериуле кёбюрек болурча этеригдиз. Ол а радиогъа жангы ишчиле келселе, бютюнда тынгылыракъ толтруллукъды.

- Бусагъатда уа радиода кимле ишлейдиле, жангы кадрларыгъыз бармыдыла?

- Алгъадан бери урунгган журналистлени ишлеринде чурумла кокъдула, тутхан жумушларына кертичидиле. Бусагъатда хар жерде болгъан сокращениялa бизге жетмегенидиле. Орус редакцияда ишчиле керек болгъаны себепли тёрт жаш адам да алгъанбыз. Къабарты редакцияны корреспондентлери да жерлеринде къалгъандыла. Айтханымча, келир заманда жангыланы алыр муратыбыз барды.

Бусагъатда ишибизни башахлыгъы - энди бизде операторла, звукорежиссёрла болмагъанындады. Сёз ючюн, алгъын диктор сёзлерин окъуса, оператор тёрт айтылгъан жерлерин тюзетгенди, звукорежиссёр магъанасы бла байламлы макъам, жыр келишдиргенди. Эндиги жорукълагъа кёре уа, бериуню этген адам бу жумушланы барын да кеси тамалларгъа керекди. Ол а комгъуа борчлубуз. Жууукъ заманда уа УКВ каналда ишлеп башларыкъ болурбуз. 2015 жылгъа дери «Мультиплекс» программагъа жарып, спутник, техника жаны бла жалчытылыныу жумушларыбызны тынгылы этерге керекбиз.

Бюгюнлюкде республикада сигналыбыз ётмеген жер жокъду, эфирибизни диапазону уллуду: узакъ элледе, машиналада да иги тутады. Сёз ючюн, кёп болмай, Правительствону юйюндеи чыгъып келгенлей, Зумакъулланы Борисге тюбегенимде, ол, къууанып, радиобузгъа къайда да тынгыларгъа онгу болгъаны себепли аны терк - терк сала туруучусун билдиргенди.

Сора эм иги бериулерибизни Интернетте да салабыз. Рейтингибизге эс бургъанлай тургъанлыбызны да айтайым. Былтыргъы эсеплеге кёре, Бештауда Шимал Кавказны СМИ-лерини араларында бардырылгъан эришиуде бизни радиобуз ючюнчю жерге тийишли болгъанды.

- Мухтар, сизни ишигиз къыстау болгъанын билебиз...

- Хау, заман кёбюрек болса, тинтиу ишлеп бла кюрешип, хазна белгили болмагъан материалланы табаргъа боллукъ эди. Сёз ючюн, алгъаракълада манга Москвада жашагъан биреулен сёлешип, Англияда чыкъгъан бир эски китапны токъсан бетинде малкъарлы тукъумла Абайланы, Айдаболланы эм бирсилени Чингисханны тамырлары бла байламлыкълары болгъаныны юсюнден жазылады, degенди. Ол кертимиди, угъаймы, айталлыкъ тюйюлме. Алай аны тинтип кёрген а бек сейир боллукъду. Аллай затлагъа заманым жетмегенине жарсыйма.

Сора заман не къыт болса да, этген бериуюнгю информациясы керти болургъа керекди. Телевиденияны, радиону, газетлени да баш борчлары болгъан затны тюз кёргюзтююге, жарыкъландырыудады. Жамауатыбыз айтылгъан затлагъа ийнаныргъа сакъды. Ол ийнаныну алдаргъа жарамайды. Хар сёзюбюзню ёнчелерге керекбиз.

Ушакъны **ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат** бардыргъанды.
Сурат авторнуду.

ПРОФЕССИОНАЛЛА

Аны дерслерине окъуучула, коллегалары окъуна сюйюп барадыла

Устазлыкъ кёп башха усталыкъладан жууаплы да, къыйын да болгъанына угъай дерик чыкъмаз. Нек degенде сабийни жашаугъа кёз къарамы да ма андан башланады, аны окъургъа кёллендирген да олду. Ол хунер а бек керекди. Дагъыда тёзюмлюгю, жюрек халаллыгъы болмагъан бир да сайламасын бу жумушну. Аны мен айтмайма, педагогланы кесленденден эшитгенме.

Чегем шахарны 1-чи номерли орта школунда малкъар тилден бла литературадан окъутхан Цораланы Орусбийни къызы Гузеланы Асиятны ол ышанлары бардыла. Аны сабырлыгъы, хар сабийни да дерсге эсин бура биллгенине, окъуучуланы кичисине, уллусуна да анача къайгъыргъанына сукъланырчады, дейдиле аны ишчи нёгерлери, ата-анала да.

Мен Асиятны таныгъанлы кёп болмайды, алай, бир ненча кере тюбешип, къауум жумуш бла бирге жолгъа чыгъргъа тюшгенинде, аслам ири ышанларын кёрдюм. Ол не уякъ затха да уллу кёллююк этмейди, тенгине, жууугъуна, къатындагъы хар адамгъа да эс тапдырыргъа, болушургъа хазырды.

- Эрге баргъанымда, алыкъа университетге окъуй тура эдим. Къайын анам, биринчи кюнден окъуна да манга, тюз да къызынача, иги болуп, хар затха юйретгенди. Бир бирни терк ангылайбыз. Ол бир да болмагъанча оюмлу тиширыду. Аллайлагъа эр киши акъылы барды, дейдиле.

Баш ием жангыз жашларыды да, аны атасы,анасы бла да бирге турабыз. Туудукъларын да ала ёсдюргенди. Бюгюнлюкде ала бийик билим алып, бирер жерде жетишимли ишлей эселе, анда аланы къыйынлары бек уллуду. Бийик билим да алып, усталыгъыма кёре кёп жылланы ишлеп келгеним да далия хайырынданды, - дейди Асият.

Къызны устазланы юйюрлерине тюшгени бла да насыбы тутханды.Къайын атасы математикадан окъутуп Огъары Жёмтала элни орта школунда иги кесек заманны ишлегенди. Ол Россей Федерацияны сыйлы устазыды. Сабийлери да бийик билимли болурларын сюйгенди. Бусагъатда ала хар бири да, ишлеп, кеси къыйынлары бла жашау этедиле.

Алгъаракълада уа Кямал бла Загира бир юйюр къурап жашагъанлы элли жыл толгъанын къууанчлы белгилегендиле. Тюзюн айтханда, ол байрамны алагъа сабийлери къурагъандыла. Аланы тойларыны жууукълары, тенглери да келген эдиле. Алай а ала туудукълары тёгереклерине жыйылып, аланы кёубутханларына неден да бек къууана эдиле, ала бла ёхтемленгенлерин жашырмай эдиле.

Энтта да Асиятха къайтайыкъ.Ол баш иеси Аслан бла бир къош болуп жашагъанлы жыйырма беш жыл болады. Чегемде школда ишлегенли уа андан да кёп. Ол заманны ичинде ол кесин чынтты устаз болгъанын кёргюзтгенди. Анга уа республиканы Башчысыны, КъМРни Билим бериу эм илму министерствосуну, районну, школну кёп сыйлы грамоталары, белгилери, саугъалары шагъатлыкъ этедиле.

Алай Асият а манга «Ана тилим - жаным-тиним» деген республикалы конкурсда сабийлерими жетишимли болгъанларындан уллу саугъа жокъду, дейди. «Сиз анга сейир этерге да болурсуз, алай Чегем шахарда асламында къабартылыла жашайдыла, малкъарлы юйюрле, сабийле да кёп тюйюлдюле. Аланы кёбюсю орус, къабарты тилде уста сёлешедиле. Мен а ала ана тиллерин, тау адетлени иги билирча, намысха, адеп-къылыкъгъа юйренирча этиуню кесими баш магъаналы борчума санайма»,-дейди устаз.

- Малкъар тилден бла литературадан дерслерине къабартылы, оруслу сабийле да бек сюйюп жюрюйдюле. Мен оюм этгенден, ол аны уллу усталыгъыны хайырынданды. Аны бла бирге уа ол, билимим, сынауум да жетишеди деп, бир жерде тохтап турмайды. Тюрлю-тюрлю курслагъа, окъуулагъа да бек сюйюп барады. Андан сора да, бусагъатда усталыкъны юйден чыкъмай ёсдюрюр онг да барды. Мен Интернетни юсюнден айтама. Аны да уста хайыранады. Сабийлени этнокультура жаны бла юйретиуде педагогика иш сынауун башхалагъа къызгъанмай кюрешгени ючюн КъМР-ни Билим бериу эм илму министерствосуну дипломуна тийишли болгъанды.

Аны методика жаны бла усталыгъын да чертип айтырчады. Ол хунерли устазды. Дагъыда окъуучуларыны ата-аналары аны намысын бек кёредиле. Сабийле къалай бек сюйгенлерин а айтмай окъуна къояйым. Ол дерслерин оюн халда бардырады. Окъуучулары олимпиадалагъа, конкурслагъа къатышып, биринчи жерлеге чыгъадыла. Школну атын асламында ала айтдырадыла. -Бизде быллай педагог ишлегенине биз бек къуунабыз, - дейди школну директору Марита Бекулова.

Бирле усталыкъларын гитчеликден сайлайдыла. Асият да не заманда да следователь болургъа сюйгенди. Ол школну бошагъан заманда республикада бийик окъуу юйде юридический факультет алыкъа ачылмагъан эди. Тышына барып окъуруна уа атасы, анасы да ыразы тюйюл эдиле. Алай бла ол, сюйген устазы Баллиланы Фатимат Ибакъовнача, сабийлени окъутууну сайлап, КъМКъУ-ну филология факультетине кирген эди.

- Алай этгениме сокъуранмайма. Жаш адамла бла ишлесенг, алача жаш боласа, - дейди Асият.

Аны муратын а жашы Алан, къызы Танзиля толтургъандыла. Жаш - юристди, къыз а КъМКъУ-ну юридический факультетин бошай турады. Мадина уа, Ростовда медицина институтну бошап, бусагъатда ординатураны ётеди.

Устазны кесини энчи окъутуу амаллары да бардыла. Аладан бири буду: бир окъуучугъа да «эки» салмайды. «Сабийни кёлюн дерсден къачырсанг, аны артха къайтарыргъа бек къыйын болуучуду. Аны учундурургъа, сейирсидирирге керекди», - дейди устаз. Эшитгенден эсе, кёрген затлары бегирек къаладыла эслеринде деп, ол малкъар тилден бла литературадан кабинетнин анга кёре жарашдырады, ремонтну да ёз ахчасына этген эди. Битеу керекли методика пособияланы да кеси жыйышдыргъанды. «Школда окъуу кабинетле жетишмегенлери бла байламлы, малкъар тилни бла литератураны кабинетинде башха устазла да дерслерин бардырадыла да, хар затны сюйгенимча эталамайма, - деп жарсыйды Асият.

- Асият Орусбиевнани дерслерин бек сююбиз. Аны бла тюрлю-тюрлю тюбешиулеге да барабыз, школда да аланы кесибиз да къурайбыз. Устазыбызны хайырындан малкъар тилде жазгъан поэтлени, жазыучуланы да таныгъанбызы. Ана тилде къысха сахна оюнла да салабыз. Алагъа къабартылыла, оруслула, малкъарлыла да къатышадыла.

Барыбыз да тауча сёлешебиз. Ол а бек хычыуун кёрюнеди. Мында жашагъан малкъарлыла къабартыча сёлеше биледиле, биз а тау тилни билмейбиз, устазыбыз бизни анга юйретеди. Ол бизни жашаубызда жарарыгъына бир тюрлю ишегим жокъду, - дейди Милана Кунижева.

Алгъаракълада уа устаз сабийлери бла Къарачай-Черкесде бардырылгъан «Ата журтум, ана тилим» деген конкурсха къатышханды. Анда ала республиканы Халкъ Жыйылыууну сыйлы грамотасына да тийишли болгъандыла.

Асият алыкъа жашды, алай а сабийлени окъутууда, юйретиуде уллу сынау жыйышдыргъанды. Ма аны ючюн келедиле кёп устазла андан юйренирге. Ол а билимин, жюрек халаллыгъын да кишиден къызгъанмайды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алгъанды.

Малкъар халкъ туугъан жеринден зор бла кёчюрюлгенни 70-жыллыгына

Поезд Сибирьге барады...

Урушну ызлары

1944 жыл. Мартны тогъузунчу кюню. Ингир ала. Хапчукларыбызны, къалайалай болса да, вагоннга жыйышдырып, олтурабыз. Тил тутханча, тынгылауну басып. Бир киши ауузундан сёз чыгъармайды. Ёшелон, темир таууш этип, алгъа тебинди. Ары дери шум болуп тургъан тиширыула жиляп башладыла.

Мен, жюк ташыучу вагонну къабыргъаларында окъ тешиклени эслеп: «Бу эшелон урушда да болгъан кёреме», - дедим ичимден. Бираздан жиляну тохтатхан тиширыула хапаргъа киришдиле. Бирлери бизге келген бу аман жюн ючюн таулу къуллукъчуларыбызны терслейдиле, башхалары - къырал башчыланы.

Къайры элтгенлерин билирге мен бек сюе эдим. Поезд тохтагъан хар станцияда бу темир жол къайры баргъаныны сорама жол жанында сюегленлеге. «Сибирьге, Сибирьге», - degенден башха сёз эшитмейме. Челябинскге жеттенде, билдим, керти да Сибирьге элтгенлерин. Курган, Омск шахарлада тохтагъаныбыз эсимдеди.

Анда да фронтдан минг километр узакълыкъда урушну къара ызы эслене эди: адамланы бетлери мудах, кийимлери зыккыл, ач болгъанлары кёрюнюп турады. Станциялада жашагъанла быстырыкъла чыгъарып, аланы кёчюнчюлеге узата эдиле, мирзеучюк тилеп. «Аурургъан ёлгеннге миннгенлей» эди хал. Эшелон Орта Азия таба къалайда бурулгъанын эслеялмайма.

Тракторчу Хабибуллах

Вагонда эр киши болуп кёнделенчи Хабибуллах бла менден башха адам жокъду. Къалгъанлары тиширыула, сабийле... Ол халны артдаракъ бизни вагондагъыладан адам ажашмаз ючюн жууаплылыкъ аны боюнуна салынгган сержант да эслеген эди.

Кече къарангысы. Биз бир бирибизни кёрмейбиз, сёлешмейбиз. Жаланда Хабибуллахды ауузун жапмагъан. Жин къатыныны юсюнден хапарын узакъгъа созгъанды. Ким биледи, адамланы къайгъыларын бир кесекге чачдыраймы degми кюреше эди? Алай, баям, менден башха киши да тынгылай болмаз эди аны айтханына. Ол а къызыдырады хапарын:

- Сыйыгъыз тёппемде болсун. Мени акъ жин къатыным барды. Кесимден башха ани бир жан да кёрмейди. Бизни машиналагъа миндирирден алгъа, эмилик акъ ажириме минип, мени ашырыргъа келип кетгенди. Барыр жеribизге жетип орналсакъ, ары келликди.

Мен тракторчума. Манга къайда да иш табыллыкъды. Баш кечиндираллыкъма. Колхозну жерлерин сюрген заманымда жин къатыным бла тюбеше-тюбеше тургъанбыз. Энтта да Аллах бизни бир бирибизден айырмаз, деп ышанама...

Эки жыл озгъандан сора мен бизден узакъ болмагъан бир гитче элчикни кыйырында билмей тургъанлай Хабибуллахха тюбеп къалдым. Ол «Универсал» тракторну бир затларын чачып кюреше тура эди.

- Къалайса, иги турамыса? Биягъы темир атынга миннгенсе.

- Хау, алай жюрюмейди, атып кюйгъандыла. Жараталлыкъ эсем, бир кёрейим degи алгъанма къолгъа. Запас керекле излерге чыгъайым degи тургъанымлай, къазахлыла бла чеченлиле тюйюшгендиле да, амал тапмагъанма район арагъа барыргъа. Бизни да арыпдыла тохтагъынчы киши келмегенди айырыргъа. Участковый милиционер да жокъ эди ол кюн мында...

Туз чыгъарыу

Ол кюнден арысында мен Хабибуллахны кёрмедим. Бизни туз чыгъаргъан кёлню къатында орналгъан Таволжан деген ишчи посёлкагъа элтдиле. Саулукъгъа заранлы жерди degи, ишлерге ары барыргъа сюймей эдиле адамла. Бизге уа сормадыла ыразылыгъыбызны. Мен «Павлодарсоль» трестни Таволжанда бёлюмюнде ишге тохташдым. Туз чыгъаргъан агрегатны машинистини болушлукъчусу болдум. Комендант бизни юйюрюбюзню эсепге алды. Элден тышына чыгъаргъа эркинлигибиз болмагъанын къаты эсгертди. Адамлыкъ degенден юсюнде бир ышана болмагъан начас. Тукъуму Московченко эди. Къайдан да таба болур эдиле аллайланы?!

Аллына айтырыгъымы унутуп барама. Бизни Павлодар областьда Лазовский районну мекямына келтирип тюшюрдюле. 1941 жылда ноябрьде Москваны тийерлеринде сермешледе жюолгъан тамата къарындашымы 6-жыллыкъ къызыгъы бла 4-жыллыкъ жашчыгъы бир бири ызларындан ёлдюле.

Бюгюн да жюрегим чанчады, аланы эсиме тюшюрсем. Медицина болушлукъ болса, ала сау къаллыкъ эдиле degи, къуруда башыма ол акъыл келеди. Жарсыугъа, жокъ эди докторгъа къаратыргъа амалыбыз. Къызчыкъ: «Суратымы алдыргъызы, ёлсем къарай турурсуз», - деп, барыбызны да жиляткы. Ол къыйынлыкъны кётюралмай, бираздан аналары да кетди дуниядан.

Унутулмазлыкъ ахшылыкъ

Биз, жууукъларыбыздан айырылып, жангыз кесибиз тюшген эдик Константиновкагъа. Ёлгенлерибизни чеченлиле бла ингушлуна асырагъандыла. Жер къаты эм теренгге бузлап эди. Ма ала къазгъан эдиле къабырланы темир ылытхына бла. Ёмюрден ахыргъа дери да унутурукъ тюйюлме аланы ол ахшылыкъларын.

Сюргюнде бизни тёрт адамыбыз ауушанды. Ёлгенни ызындан кесин ёлтюрген тёре жокъду. Киши жеринде ишлей, жашай турдукъ. Ачлыкъдан, жаланнгачлыкъдан да къутулгъан эдик. Ол жерли адамла degи болгъанды. Запас керекле излерге чыгъайым degи тургъанымлай, къазахлыла бла чеченлиле тюйюшгендиле да, амал тапмагъанма район арагъа барыргъа. Бизни да арыпдыла тохтагъынчы киши келмегенди айырыргъа. Участковый милиционер да жокъ эди ол кюн мында...

Туз чыгъарыу

Ол кюнден арысында мен Хабибуллахны кёрмедим. Бизни туз чыгъаргъан кёлню къатында орналгъан Таволжан деген ишчи посёлкагъа элтдиле. Саулукъгъа заранлы жерди degи, ишлерге ары барыргъа сюймей эдиле адамла. Бизге уа сормадыла ыразылыгъыбызны. Мен «Павлодарсоль» трестни Таволжанда бёлюмюнде ишге тохташдым. Туз чыгъаргъан агрегатны машинистини болушлукъчусу болдум. Комендант бизни юйюрюбюзню эсепге алды. Элден тышына чыгъаргъа эркинлигибиз болмагъанын къаты эсгертди. Адамлыкъ degенден юсюнде бир ышана болмагъан начас. Тукъуму Московченко эди. Къайдан да таба болур эдиле аллайланы?!

Аллына айтырыгъымы унутуп барама. Бизни Павлодар областьда Лазовский районну мекямына келтирип тюшюрдюле. 1941 жылда ноябрьде Москваны тийерлеринде сермешледе жюолгъан тамата къарындашымы 6-жыллыкъ къызыгъы бла 4-жыллыкъ жашчыгъы бир бири ызларындан ёлдюле.

Бюгюн да жюрегим чанчады, аланы эсиме тюшюрсем. Медицина болушлукъ болса, ала сау къаллыкъ эдиле degи, къуруда башыма ол акъыл келеди. Жарсыугъа, жокъ эди докторгъа къаратыргъа

Законопроект

Депутатла хыйлачыланы эм къолгъа къараучуланы жолларын кесерге дейдиле

Къырал Думаны къарамына хыйлачыланы, къолгъа къараучуланы, экстрасенслени, астрологланы, спиритлени, знахарланы, сёз бла айтханларын эдиримлюкюнлю, келлик кезиуде боллукъ ишлени эм затланы билеме деучюлени юслеринден хапарланы чекленгдирирге керекди degен законопроект берилгенди. Алагъа кеслерин экспертлеча, специалистлеча эм консультантлача кёргюзтюрге кюрешиулери да болушурукъ тюйюлдю, нек degенде къара кюч болгъанлары ачыкъ кёрюнюп тургъанлары себепли, урунуу китапчыкълары бар эселе да, (тюзюн айтсакъ, аланы аллай китапчыкълары да жокъдула).

Законопроектни автору - «Справедливоросс» Михаил Сердюкду. Ол кеси да болмаз демейди экстрасенсор кючле. «Асламысында уа адамла кеслери кеслерине алай айтадыла. Ол а керти хыйлачылыкъды», - degенди депутат.

Тюрлениулени асламлы информация органлагъа, информацияланы эм билим бериуню юслеринден законлагъа кийиригге degи этилгенди предложение. Законопроектни авторуну айтханына кёре, битеу ол хыйлачыланы эм спиритлени этген ишлери жаланда адамланы бош кезиулерин кюле-ойнай ётдюрюрге жарагъан затладыла degи пропагандаларгъа боллукъду.

«Информация кенгликни халкъны саулугъуна заран тюшюрген магия-колдовство-эзотерка эм башха аллай затла информация кенгликде эм асламлы информация органлада арталлы да болмазгъа керекдиле»,- деп айтылады документни ангылатма запискасында.

Законопроект башында айтылгъан «специалистлени» юслеринден информация эм телекоммуникация сетьледе (телеканаллада, радиоканаллада, телепрограммалада, радиопрограммалада) башында айтылгъан «специалистлени» юслеринден хапар айтыну тохтатыргъа боллукъду дейди. Аланы радио эм телепрограммаларын жер-жерли заманлада жаланда кече 23.00 сагъатдан башлап эрттенликде 4.00 сагъатха дери эркин этерге керекди, деп айтылады законопроектде.

Дагъыда, законопроектде айтылгъанына кёре, толтруууча властьны федеральный органларыны оноулары бла Интернетде астрологланы, къолгъа къараучуланы, магланы эм башха аллай экстрасенслени сайтларын «къара тизмелеге» къоюргъа керекди. Шёндю аланы «сейирлик» предложениялары бла Битеудуния сеть тыкъ-тыкъма толуду.

Алай эсе да, аллай медиумланы къоймазгъа керекди деген зат жокъду законопроектде. Аны къой, Михаил Сердюк ала этген жумушланы Битеуроссейли классификаторгъа къошаргъа керекди дейди, бу энчи предпринимательни ишлерин контрольда тутар ючюн.

Георгий МИШИН.
«Российская газета-Неделя».

Ахыры 4-чю бетдеди.

Эски сурат

Урунууну алчылары

Бу сурат 1937 жылда Пятигорскде алыннганды. Ол жыл анда урунууну алчыларыны Шимал Кавказда келечилерини жыйылыулары болгъан эди. Ары кёп таулу да къатышханды. Ол санда Кёнделенден Жашууланы Кесуунны жашы Шаман да. Суратда биринчи тизгинде онг жанындан биринчиди.

Ол заманда ол колхозда ферманы таматасы эди. Юй бийчеси Абдуллаланы Хауа да анда шапа болгъанды.

Шаман уста къоллу адам эди. Ат арбала, чыккырла ишлеп тургъанды. Кёчгюнчюлюкню кезиуюнде уа Къыргъызстаннга тюшеди. Анда аны юйюрю Жалалабад областьда Ленин Жол элинде жашагъанды. Жерчилик бла кюрешгенлени бригадасына башчылыкъ этгенди.

Андан къайтхандан сора Кёнделенде тохтайды. Артда Жангы Малкъар эл къуралып тебиргенде, ары кетеди. Анда ара мюлкде фермаиы таматасы болады. Элде къурулуш бригада къуралгъанда, анга башчылыкъ да этгенди. Сабийле жетип, алагъа окъургъа, ишлерге керек болгъанда уа, Бахсан шахаргъа кёчеди.

Къайда жашаса да, кёлю туугъан элине тартханлай тургъаны себепли, Кёнделеннге бармаса да, анга жууукъ Жанхотиягъа жыйылады. Анда эки жыл жашап, 1979 жылда дуниясын алышады.Шаман бла Хауаны он сабийлери болгъанды.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Поезд Сибирьге барады...

Ахыры. Аллы 3-чю бетдеди.

Райондан келген къуллукчула, ючеулен, сахнагъа чыгъып олтурдула. Мен аладан бирин, район комендатурада ишлеген капитан Бирюковну, таныдым. Къазахстандан Къыргъыз ССР-не кетергге къагъылта къураш-дырыргъа анга улутхачыкъ элтип баргъан эдим да, андан биле эдим аны. Ол турду да, кёчгюнчюлени бери нек жыйгъанларын айтды.

Эшиттенибизге ийнанырыгъыбыз келмейди. Ахшы къуумубуз ачыугъа айланды. Шум болуп тынгылайбыз район даражелы комендантха. Ол кёчгюнчюлени правительствону оноулары бла шагъырейлендирирге жыйгъанын билдирди.

Репрессиялагъа тюшген халкъладан болгъанла жуйаплы къуллукълада ишлерге эркин тюйюлдюле. Аладла бар эселе, бары да къуллукъларындан чыгъарыладыла. Сиз бери бир белгили болжалгъа кёчюрюлмегенсиз, энди ёмюрден ахыргъа дери да жашауугъуз мында боллукъуду. Правительвону оноуу алайды. Сизге быллай жорукъла да тохташдырылгъандыла: хар айдан эки кере комендатурагъа келип, ары-бери кетмей тургъаныгъызгъа къол саллыкъсыз; комендантдан эркинликсиз къоншу элге барсагъыз, 5 сутканы каланчюйге бегитилликсиз. Башха районнга барсагъыз а 20 жылыгъызны тутмакъда ётдюрлюксюз...

- Сау болугъуз! Аламат ахшы хапар айтдыгъыз! - деп къычырды бир чеченли жаш. Бирюков анга жууап бергинчи мени къатымда олтургъан, жыл саны келген немисли киши жеринден суху турду да: «Бир такъыйкъачыкъгъа тохтачыгъыз, дурус кёрсегиз, мени быллай предложениям барды: «Кёчгюнчюлени барын да бир жерге жыйып, тёгереклерине шинжили темир чыбыкъла тартып, бийик вольтлу ток жиберсегиз, иги тюйюлмюдю? Андан бир киши да ычыналмазча...»

- Ауузугъузну жапсагъыз, иги болур кесигизге, - деп, Бирюков, бетин тюрлендирип, терс къарады анга. Ол кишиден башха бир адам да базынмады сёз къошаргъа. Чачылдыкъ, ахшы умутларыбыздан тюнгюлюп, санларыбызы тюшюп, ачыудан ичибиз кюйюп.

Бушуулу митинг

1953 жылда 5-чи мартда «халкъланы аталары» ёлдю. Асыры кеч кетген эди дуниядан, кёп сакъlatып.

Посёлкада бир скверкик кибик бар эди да, адамла алайгъа жайыылдыла. Къыыр ортасында кибик бир сууукъ кюн. Кёз жашларын сыйпагъанла, жюрексинип жилягъанла да бардыла. Производствону кадрла бёлюмюню таматасы, къазахлы киши Абеков (атын унутханма) кеси да, къатыны да сарнау эте эдиле «биз Сталинсиз къалай жашарыкъбыз» деп. Комендант Московченко да айлана эди адамла аралырында. Баям, жилямагъанланы эсепге аллыкъ болур эди. Алай эсе, чеченлилени бла ингушлуланы комендатурада тизмелерине къарап къойса боллукъ эди. Ол кюн бушуулу митингге аладан бир жан кёрмедим.

Кёпледен эшитгенме репрессиялны Берия къурагъанды бизге, Сталинни хыянаты жетмегенди деп. Мен аладан бирине Ол билмей бир зат этилмегенди дегенимде: «Ты в политике близорукий», - деген эди ол манга. Бюгюн ол сау болса, анга философия илмуланы, тарых илмуланы да доктору, профессор Дмитрий Волкогоновну китабын окъутурукъ эдим. Анда быллай тизгинле бардыла:

«Сталин халкъланы кёчюрюге, фронт операциялагъача, уллу эс бурун къарагъанды. Башхалыкъ жаланда кёчгюнчюле къажаулукъ кёргюзтмегенлеринде эди. Кёчюрген а кимлени этгендиле: къартланы, тиширыуланы, сабийлени».

Берия Сталиннге жазгъанды: «Сизни буйругъугъызгъа кёре, чеченлилени бла ингушлуланы кёчюрюуде айырмалы болгъанланы саугъалауну юсюнден СССР-ни Баш Советини Президиумуну Указыны проектин хазыр этгенме. Депортацияны бардырыугъа НКВД-да ишлегенледен эм «смершчиледен» 19 минг, НКВД-ны аскерлеринден 100 минг адам къатышхандыла. Аладан кёпле къарачайлыланы бла къалмукъулуланы кёчюрюуге, жууукъ заманда уа малкъарлыланы кёчюрюуге да къатышырыкъдыла».

КЪУЛБАЙ улу Алий.

Проблема

Жалгъан аналыкъ ахшылыкъмыды, огъесе шайтан алдаумуду?

Россейде алты миллион юйюрлени сабийлери жокъду. Алимлени оюмларына кёре, быллай жарсыулу болумну сылтауларындан бири жаш адамла къылыкъ мардалагъа сыйынмай, кеслерин эркин жюрютюулеринде. Болсада шёндюгю медицина бек терк айныйды, умутларын тас этгенлее болушады. Америкада 1980-чи жылда Элизабет Кейн бир юйюрге деп сабий тапханда, жашауда революция болгъанын кёпле ангыламагъан эдиле.

Кимни сабийисе?

Психотерапевт Мариана Локова суррогат аналыкъгъа тюзюнлей ахшылыкъды деп къояргъа базынмайды. «Тиширыуну айцелктеткасын эр кишини спермотозоиди бла «пробиркада» тюбешдирип, сора жаратылгъанны сабийни суррогат анагъа саладыла.Бала тогъуз айны анасыны къарынында угъай, бир бош тиширыуну къарынында жашайды, аны къаныдан, санындан-чархындан кюч алады.

Ол кимни сабийиди, анасыныкъымы, огъесе суррогат аналыкъымы?.. Бу суррогъа шарт жууап не врача, не психотерапевтле бералмайдыла. Жалгъан ана сабийни табып, илерине бергенли, юйюрню жашауундан жокъ болады. Балачыкъ тогъуз айны ичинде юйренген адамын тас этеди. Биз билмейбиз бу айырылыу аны психикасын къалай бузгъанын».

Ахча болса, жарсыу жокъду

Бусагъатда жашау коммерция хал ала барады. Аскерде къуллукъ этиу - контракт бла, юйюр къурау да - контракт бла, энди уа сабийни туу да - келишимге кёре. Аларда суррогат анагъа хакъыны бир кесеги бериледи, сабий тапханындан сора уа ол къалгъан ахчаны алады. Сабий къыяулу болса, келишим бузулады, балачыгъ а детдомгъа тюшеди. Бусагъатда кёп тиширыула Интернетде суррогат анала болургъа хазырлыкъларын билдиреди, сора сабийсиз юйюрлеге болушлукълары ненча сом тургъанын да жазадыла.

Жыл сайын Россейде алты жюз сабий туулады суррогат анала бла, Америкада уа - он минг сабий. Бу жангы амал бла хайырланнган белгили адамланы ичинде Роберт Де Ниро, Николь Кидман, Криштиану Роналду, Ольга Слуцкер, Алена Апина, Филипп Кирков, Алла Пугачева эм башхала бардыла.

Бала туугъунчу да хар затны ангылайды

Медицина илмуланы доктору, профессор Теммоланы Лейла айтханнга кёре, бала анасыны къарынында болгъанында битеу ауазландан анасыныкъын айырады. Ол тебип башлагъанлай, анасы къарнын сылагъанлай тынчаяды. Жиляса неда жюреги къыйнагъа уа, тебип баллайды.

Ана-бала байламлыкъдан кючлю байламлыкъ жокъду дуниядa. «Суррогат анала тапхан сабийлени неврозлары болургъа боллукъду, - дейди Теммоланы Лейла. - Шёндю медицина табийгъатны законларын бузгъанына биз шагламатлыбз. Аллай бузуу неге келтиррге боллугъун айтыргъа оксына кыыйнды»...

Суррогат анаданы юсюнден энчи айтыргъа сюеме. Сагъыш этигиз: аналыкъ сатылгъаны къалай иги болур? Бу ишге базынгган тиширыула психологланы тренинглеринде жюрюйдюле, кеслерин бала бла айырыллыкъларына хазырлайдыла. Алай аланы ичинде артда психиатрия больницагъа тюшгенле да, кеси кеслерин ёлтюргенле да барлыгъа».

Ким да атасы-анасы ким болгъанын билирге итинеди

Сёзсюз, хар адам да шарт атасы-анасы ким болгъанын билирге сюеди. Сабийсиз юйюрле детдомладан балачыкъла алгъан ахшы адеттёре болгъанча кёрюнеди, алай бу жумуу да тышындан кёрюннгенча тынч тюйюлдю.

Теммоланы Лейла бир юйюрню хапарын айтханды. Къатын бла киши талай жыл жашагъандан сора тюнгюлген эдиле: къыял больницалада, энчи иели клиникалада багъыуладан сора да бир зат тюрленмегенди. Ол заманда ала детдомдан экийлыкъ жашчыкъны алгъандыла. Ёсдюргендиле, адам эттендиле.

Жаш аскер усталыкъ сайлагъанды, бийик билим да алгъанды. Юйленгенди, эки сабийи да болгъандан сора кюнлени бир кюнюнде атасы-анасы аныкъы болмагъанларын билгенди: «халал» адамла кёпдюле дуниядa. Билгенлей, къатынын, сабийлерин да атып, юйюнден кеттенди. Жууукъла-тенгле да, психолог, психиатр да болушуп, жаш юйюне кючден къайтханды... Жарсыугъа, шёндю аталары-аналары ким болгъанын зат айталмазлыкъ адамланы саны ёсюп барады.

Дин ахчуна суррогат аналыкъгъа ахшы ишди деп айталмайдыла. Аланы оюмларына кёре, юйюрге тыш адам кирмезге керекди. Алай тинтиуле уа кёрюзтедиле: халкъ бу жангы ишге онг кёзден къарайды...

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Паспортла бериу

Учунуу халда

Урван районда УФМС-ни миграция къуллугъуну ишчилери Нарткъала шахарда экинчи номерли школну окъуучуларына паспортла бергендиле.Районда УФМС-ни таматасы Родион Шогенов шёндюгю дуниядa патриот сезимни маргъанасы бек улludу, Россейни тутуругъу жаланда экономика тюйюлдю, гражданларыны къыраллары ны сюймекликлери да, аны бла ёхтемленнгенлери да бек керекдиле, дегенди.

Школну директору Инна Шебзухова окъуучуланы паспортла алгъанлары бла алгъышлагъанды, къайда окъусала, ишлеселе да, туугъан ёсген жерлерини атын иги бла айтдыларын тилегенди.

Школчула къонакъланлагъа, директорга да бу байрам халда къуралгъан иш ючюн жюрек ыразылыкъларын билдиргендине эм жаш гражданнини антын айтхандыла. Жырла бла назмула байрамгъа энчи къуулгъан бергендине.

КЪАПЛАНЛАНЫ Марзият.

ПОЛИЦИЯ

Аманлыкъчы алдаялмагъанды

РФ-ни МВД-сыны Нальчикде Управлениясыны 1-чи следствие бёлюмю хыйлалыкъ бла байламлы бир къауум ишге къарай туради. Сёз ючюн, белгили болмагъан адам къайдан зе да бирден ингирде сагъат 7-ден озуп, Л. деген биреуню юйюне телефон бла сёлешип, сизни жашыгъызданы туугъан Максим Москвада полициячыны къолуна тюшгенди, аны тутмакълыкъдан къутхарыр ючюн, 240 000 минг сом керекди, деп билдиргенди.

Сора телефонну бу следователь Поповду деп, башха адамгъа бергенди. Алай ол, не бек юрешсе да, Л-ны алдаялмагъанды, сёзюне ийнандыралмагъанды. Туудугъуна сотовый телефон бла сёлешип, аны къайдагъысын, сау-зсен болгъанын тохтащдыргъанды. Алай бла кишиге ахча жиберирге тюшмегенди.

Быллай аманлыкъна кюн сайын кёплени жарсытадыла. Алай болмаз ючюн, аллайлагъа къажау кюреш не къадар къыймалты болуруна право низамны сакълаучу органла айырып зс бурадыла, асламла бла байламлыкъланы кючлеугге къайгъыргъанлай, ала бла тюбешиуле бардыргъанлай турадыла. Ол а хыйлачыланы жолларын кесиуню ышангнылы амалыды.

М.БЕКУЛОВ,
Россейни МВД-сыны Нальчикде Управлениясыны 1-чи следствие бёлюмюню къуллукъчусу.

Олимпиада

Чемпионнга къайсы къырал эм къаллай бир ахча берликди

Сочиде къыш Олимпиада оюнлада биринчи жер къытхан, «алтын» майдал бла чекленип къалмай, кеси къыралында да танг кесек ахча аллыкъды.

РОССЕЙ

2013 жыл ноябрь айда Россейни премьер-министри Дмитрий Медведев Сочиде Олимпиада оюнлада «алтын» майдалгъа тийишли болгъаннга 4 миллион сом берирге деп буйрукъгъа къол салгъанды.

Андан тышында да, спортчугъа жашап тургъан регионундан да премия берилликди. Ол ахча неда юй боллукъду. Регионлада келечилерине эм кёп ахча Ханты-Мансийск бла Санкт-Петербург округла 7 бири, экинчиси уа 5 миллион сом бла саугъаларгъа айтхандыла.

АЗЕРБАЙДЖАН

Сочиде Олимпиада оюнлада «алтын» майдал бла саугъаланнган спортчугъа 378 минг евро, неда 500 мингнге жууукъ доллар берилликди. Бу жол Азербайджанны атындан беш спортчу келгенди, аладан тёртюсю тыш къыраллыдыла.

ГЪАЗАХСТАН

Спортчуларына ахча саугъа этериклени ёлчеми бла экинчи жерни алады. Биринчи жерни къытханнга бу къыралда 250 минг доллар берилликди. Аллай бир дагъыда спортчуну тренерди да аллыкъды. Бу жол Сочиде эришиулеге Къазахстандан 50 жууукъ спортчу келгенди. Болсада аланы санында биринчи жерни алыргъа кишини амалы боллукъду деп айтыргъа кыыйнды. Нек дегенде, Ванкуверде бардырылгъан озгъан Олимпиада да бу команда жангъыз бир майдал къытханды, ол да - «кюмюш». Аны себепли спортчу алтынчы жерге чыкъса окъуна, журтунда къуру къоллу къаллыкъ тюйюлдю, анга 5 минг доллар берилликди.

УКРАИНА

Мында спортчуланы Олимпиадада «алтын» майдал ючюн 125 минг, «кюмюшге» - 80 минг эм «доммакъ» ючюн да 55 минг доллар бла саугъаланырыкъдыла. Андан тышында да, биринчи жерлеге чыкъгъанлагъа квартирде берирге айтхандыла. Алагъа жашагъан областьларыны эм спонсорларыны атындан да саугъала этилликдиле.

ЛАТВИЯ

Бу къыралдан скелетонист Мартин Дукурс биринчи жерни алса, 142 минг доллар бла саугъаланырыкъды.

ЛИТВА

Литвадан биринчине - 156 минг евро, экинчиле - 78 минг эм ючюнчюле 62 минг доллар аллыкъдыла. Алай мындан команданы да бир тюрлю хорламгъа жетерге амалы бек азды.

ИТАЛИЯ

Мында «алтын» майдал къытханны 140 минг евро бла саугъаларыкъдыла.

США

Сочидеги Олимпиадада биринчи жерни къытханнга - 25, экинчиге - 15 эм ючюнчюге уа 10 минг доллар тёленирикди.

ЮЖНАЯ КОРЕЯ

Бу къыралдан спортчу биринчи жерге чыкъса, анга 22 жылны ичинде ай сайын 923 доллар пособие тёленип турлукъду.

КЪЫТАЙ

Спортчу Олимпиадада «алтын» майдал къытса, анга 50 минг доллар берилликди, налог жаны бла да льготала боллукъдула.

ГЕРМАНИЯ

Биринчи жер ючюн спортчугъа 20 минг доллар берилирге айтылады.

Бизни корр.

ЖАНДАУУРЛУКЪ

Умут этдириу

15-чи февраль - ракдан ауругъан сабийлени Халкъла аралы кюнюдю. Республиканы клиника больницасында жатхан гитче пациентлени Осетиядан келген артистле жарыкъ концертлери бла кёллерин кётюрлюкдюле.

Къууанч мероприятияны «Выше радуги» деген фонд бардырады. Организация кёп тюрлю жандауурлукъ ишге къатышады. «Болсада, быллай къыйын ауруу бла ауругъан сабийлеге жамауат эс бурургъа керекди», - дейдиле анда.

Ахырында дагъыда бир затны айтыргъа тийишлиди. 15-чи февраль - жангъыз да ракдан ауругъанладан сора да, сау болургъа сюйген, бireуленден бир тюрлю болушлукъ излегенлени да кюнюдю.

Бизни корр.

Тинтиуле

Криминалистле ахырын тапхандыла

Прохладный шахарда эки адамны ёлтюрген аманлыкъчы тутулгъанды. РФ-ни Следствие комитетини КъМР-де Управлениясыны Прохладныйде районла аралы бёлюмюню къуллукъчулары мурдарлыкъ этген бireуленни тутхандыла, деп билдиредиле бизге бу ведомствону пресс-службасындан.

Терек бахчаланы «Дружба» бригирилеринде юйледен бирине от тюшгенди. Аны ёчюлтгенде уа, анда эр кишини бла тиширыуну ёлюклери табылгъандыла. Сюдмедицина тинтиуледен ачыкъланнганыча, ала отдан угъай, бичакъ жараладан жоюлгъандыла. Следователле РФ-ни Уголовный кодексини 105-чи статьясыны 2-чи кесегине кёре иш ачхандыла (эки эм андан да кёп адамны ёлтюргени ючюн).

Тинтиуле бардырып, следователле юй жаннган кезиуде анда энтта бireулен болгъанын тохтащдыргъандыла. Ол алгъын да адамны ёлтюргени ючюн тутулгъан чыкъгъан 31-жыллыкъ Александр Гилев болгъанды.

Право низамны сакълаучула мурдарлыкъ этилген заманда Гилев юйню ичинде болгъанына шагъатла тапхандыла. Алай ол, эр кишини кесими къорулай ёлтюргенме деп, следовательлеге женгдиримезге кюрешгенди. Ол айтханнга кёре, танышы бла эмда бир тиширыу бла аракъы ичер ючюн жыйылгъандыла. Гилев ичгини алыргъа тюкенге кеттенди, алай артха къайтханында, тиширыу ёлюп тургъанын кёргенди. Сора, кесине къоркъуп, танышын бичакъ бла урун ёлтюргенди. Этген аманлыкъны жашыырыр мурат бла уа юйге от салгъанды.

Алай следователле анга ийнанмагъандыла. Аны себепли полиграфда психофизиологля тинтиуле бардыргъандыла. Криминалистика бёлюмню экспертлери тохтащдыргъанларыча, Гилев нёгерин аракъы сатып алыргъа жибергенди. Тиширыу бла кеси аллына къалгъанда уа, аны бичакъ бла кёкюргине бир ненча кере ургъанды. Тюкенден аракъы бла къайтып келген танышын да ол къадар сакълай эди.

Гилев этген аманлыгъына женгдиргенди, анга психология-психиатрия экспертиза этилликди.

КъМР-ни Башчысыны Администрациясы эм КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну ишлерини Управлениясы Шимал-Кавказ федеральный округда РФ-ни Президентини Аппаратыны баш федеральный инспектору **ВЕРБИЦКИЙ Алексей Ивановичге** аны эгечинден тууган **ФЁДОРОВ Александр Викторович** ёлгени бла байламлы, бушуу этип, къайгъы сёз берединe.

Газетни келир номери 15-чи февральда чыгъарыкъды.

Баш редактор АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
КЪОНАКЪЛАНЫ ХАСАН (баш редакторну орунбасары)
БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
ТЕКУЛАНЫ Хауа (жамауат - политика бёлюмню таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйы - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика бёлюм - 42-67-68, 42-24-02.
Экономика бёлюм - 42-66-73.
Культура бёлюм - 42-75-82.
Социальный политика бёлюм - 40-59-18.
Жантыалыкъла эм спорт бёлюм - 40-39-93, 42-66-71.
Письмола эм реклама бёлюм - 42-37-94.
Тилманчла бёлюм - 47-31-28.
Сурат альучу - 42-68-72.
Бухгалтерия - 42-30-87.
Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла. Газетде басмаланнган материалларда айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерациясны басманы юсюнден законуна тийишлилюкде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.
Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.
Газет басманы эм аламны информациясны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Асламны информация органла, жамауат эмда дин организацияла жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.
Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33
Газетлени илерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды. Телефонла: 76-01-28, 76-01-10
Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды. Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынгъанды
ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Кулчаланы Зульфия - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары;
Акушуланы Феруза (1,2-чи бетле)
Бийчекккуланы Жаннета (3,4-чю бетле) - корректорла.
Тиражы 2760 экз. Заказ № 270

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта: elbor_50@mail.ru